

Організація навчання та підвищення кваліфікації тренерів з футболу в Італії

Оксана Нагорняк

Львівський державний університет фізичної культури

Анотації:

Розглянуті організаційні особливості навчання та підвищення кваліфікації тренерів з футболу в Італії. Виявлені перспективні шляхи та можливості використання отриманих даних у вітчизняній системі освіти тренерів. Освіта тренерів футболу в Італії регламентується нормативними документами на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях. Модель професійної освіти тренерів містить: безперервність процесу навчання; пряму залежність професійних сходинок і підвищення кваліфікації; різноманітне застосування активних форм занять; наявність кваліфікованих кадрів.

Нагорняк Оксана. Организация обучения и повышения квалификации тренеров по футболу в Италии. Рассмотрены организационные особенности обучения и повышение квалификации тренеров по футболу в Италии. Выявлены перспективные пути и возможности использования полученных данных в отечественной системе образования тренеров. Образование тренеров по футболу в Италии регламентируется нормативными документами на внутригосударственном и международном уровнях. Модель профессионального образования тренеров содержит: непрерывность процесса обучения; прямую зависимость профессиональных ступенек и повышением квалификации; разнообразное применение активных форм занятий; наличие квалифицированных кадров.

Nagorniak Oksana. Organization of tutoring and advanced training of trainers on football in Italy. Organizational features of tutoring and advanced training of trainers on football in Italy are construed. Perspective ways and possibilities of use of the received data to a domestic education system of trainers are revealed. Education of trainers on football in Italy is regulated by normative documents at interstate and international levels. The model of vocational training of trainers contains: a continuity of process of tutoring; direct dependences professional a level and advanced training; diverse application of active forms of exercises; availability of qualified personnel.

Ключові слова:

освіта, навчання, тренери, кваліфікація, програми, федерація, футбол.

образование, учеба, тренеры, квалификация, программы, федерация, футбол.

coaches, curriculum, education, qualifications, federation, football.

Вступ.

В останні роки післядипломна освіта тренерських кадрів України зазнала істотних змін, оновлення та вдосконалення в руслі розвитку суспільства в цілому. Створення багатоступеневої освіти передбачає розв'язання проблем, пов'язаних з приведенням системи навчання та підвищення кваліфікації тренерів до відповідного рівня розвинутих країн Європи та всього світу (Девіс А., 1999; Стадніков В., 1999; Перковски К., 2001; Лосін Б. 2002; Шиян О., Турчик І., 2002 та ін.).

В умовах інтеграції України в Європу своєї актуальності набула проблема підготовки тренера нової генерації, тренера-професіонала, здатного завдяки системі підвищення кваліфікації постійно вдосконалюватись [1, 8, 13].

У контексті цих завдань, досвід функціонування системи навчання та підвищення кваліфікації тренерів з футболу в індустріально розвинутих країнах є корисним для конкретизації та вдосконалення змісту освіти тренерів в Україні.

Італія, поряд з Англією, Німеччиною та іншими країнами володіє добре налагодженою та високоефективною системою освіти тренерів з футболу [12]. Тому, аналіз досвіду процесу навчання та підвищення кваліфікації фахівців футболу Італії допоможе не тільки оцінити ті зміни, які відбуваються в Європі, а й піднести вітчизняну систему професійної освіти тренерів до світових вимог (стандартів).

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій показав, що в друкованих працях висвітлені особливості закордонного досвіду безперервної освіти (Стювор Д., 1989); підготовки фахівців з ФКіС (Змеєв С. І. і ін., 1989); підвищення кваліфікації вчителів (Исаева Е. В., 1990; Гаргай В. Б., 1992; Базуріна В.

М., 2001); навчання фахівців з фітнесу (Левицький В., 2004), концептуальні основи післядипломної освіти фізкультурних кадрів (Лисенко І. С., 2000), деякі аспекти освіти тренерів (Гуськов С. І., Платонов В. Н., Линець М. М., Юшко Б. Н., 2000). Наукові дослідження в основному стосуються неперервної освіти фахівців фізичного виховання.

Водночас суттєво бракує наукових видань, які б пропагували систему організації, зміст навчання та підвищення кваліфікації тренерів з футболу в інших країнах світу. Це є однією з причин сповільнення виходу вітчизняного футболу на Європейський рівень та підтверджує актуальність нашого дослідження.

Робота виконана за планом НДР Львівського державного університету фізичної культури.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження – узагальнити існуючий досвід організації навчання та підвищення кваліфікації тренерів з футболу в Італії та знайти можливості для застосування отриманих даних у вітчизняній системі професійної освіти тренерів.

У процесі дослідження були використані такі **методи**: аналіз літературних джерел, матеріалів інформаційної системи «Інтернет», законодавчих і програмно-нормативних документів, які регламентують процес навчання та підвищення кваліфікації тренерів з футболу в інших країнах;

Результати дослідження та їх обговорення.

Традиційно високих досягнень, як на клубному рівні, так і на рівні національних збірних досягають футболісти Італії, Англії, Німеччини, Голландії та ін. Рациональна система підготовки футболістів на всіх рівнях, в основі якої функціонує чітка система освіти та ліцензування тренерів, забезпечує високий рівень футболу в цих країнах [9].

Основне забезпечення процесу навчання та підви-

шення кваліфікації тренерів здійснюється під егідою національної федерації з футболу [12]. В структурі федерації футболу Італії створено технічний відділ (Centro Tecnico Della FIGC), основним завданням якого є відстеження тенденцій розвитку сучасного футболу, аналіз і систематизація отриманої інформації, а також організація та проведення навчання фахівців з футболу. Технічний відділ надає різноманітні освітні послуги, зокрема, навчальні курси: для тренерів з футболу (тренерів з фізичної, технічної, тактичної підготовки в професійних, аматорських та дитячо-юнацьких командах), вчителів шкіл з основ викладання футболу, тренерів-викладачів, масажистів, лікарів, психологів, менеджерів футбольних команд та інших фахівців футбольної індустрії. Окрім того, простежується строга ієрархія професій, яка визначається здобутим освітнім рівнем фахівців з футболу та, в свою чергу, стимулює тренерів постійно приділяти увагу підвищенню своєї кваліфікації. В цілому ж система навчання та підвищення кваліфікації фахівців з футболу в Італії спрямована на формування мотивації до самовдосконалення, збагачення елементів індивідуальної культури і, звичайно, на підтримання і підвищення їх професійного рівня [1, 2, 7].

Діяльність федерації футболу Італії щодо навчання та підвищення кваліфікації футбольних фахівців визнана на міжнародному рівні. Так, національні федерації з футболу Данії, Голландії, Німеччини, Іспанії, Італії та Франції в 1998 році, разом з технічним комітетом Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) підписали Конвенцію УЄФА «Про взаємне визнання тренерських кваліфікацій». Це міжнародний нормативний документ, який регламентує освіту тренерів з футболу всіх країн-членів Союзу європейських футбольних асоціацій. Головна мета Конвенції – захист тренерської діяльності та надання можливості вільного переходу на роботу спеціалістів в будь-яку країну Європи відповідно до законодавства Європейського Союзу [11]. Слід відмітити, що УЄФА, також, сприяє обміну досвідом між федераціями щодо навчання тренерів [12].

Станом на початок 2009 року до Конвенції приєдналися всі (53) країни-члени асоціації УЄФА (38 федерацій підписали документ на всіх трьох рівнях, 12 – на рівнях А і В, а ще 3 – на рівні В). Найкращі показники щодо навчання тренерів досягнули провідні країни Європейського Союзу: Італія, Англія, Німеччина, Іспанія та ін. Останньою в 2008 році підтвердила свою участь, у рамках Конвенції, Футбольна асоціація Чорногорії. Прийняття Конвенції УЄФА, сприяло тому, що на сьогодні близько 160 тисяч тренерів на континенті мають дипломи та ліцензії, які відповідають стандартам УЄФА [13].

Знаний фахівець УЄФА Енди Роксбург сказав: «Освіта тренерів дуже важлива для УЄФА, оскільки поява висококласних тренерів є передумовою появи висококласних футболістів. Виховання доброго тренерського потенціалу сприяє розвитку футболу. Тому всі країни з ентузіазмом відносяться до освіти тренерів» [13].

Національні федерації футболу, члени Конвенції УЄФА, мають право організовувати та проводити дипломні курси для тренерів з футболу двох видів:

- довготермінові курси або навчання тривалістю від 3 до 9 місяців (залежно від категорії), які закінчуються врученням диплому європейського зразка та ліцензії відповідного кваліфікаційного рівня;
- короткотермінові тривалістю близько 3-4 днів – засвідчують підвищення кваліфікації.

Ліцензія дійсна протягом 4 років. Для продовження даної ліцензії необхідно пройти короткотермінові курси підвищення кваліфікації. Тренери, які не пройшли освітні курси і не отримали відповідний диплом не допускаються до практичної роботи. При порушенні даного положення на футбольний клуб накладаються штрафні санкції, передбачені Регламентом відповідних змагань (чемпіонату, першості, кубку та ін.) [12].

Для прикладу, розглянемо процес навчання та підвищення кваліфікації тренерів в Італії. Основне забезпечення навчального процесу фахівців футболу проходить на базі Центру національних збірних Італії в Коверчіано (Coverchiano), де готують тренерів трьох категорій (Табл.1.). Центр має в своєму розпорядженні аудиторії, сучасну апаратуру, якісні футбольні поля і т.д., що є необхідним для проведення навчального процесу.

Відмітимо, що слухачів на курси зараховують за рекомендаціями клубів, а приватних осіб – тільки після анкетного опитування і співбесіди.

Навчальні плани й програми навчання розробляються відповідними комітетами федерації футболу з врахуванням рекомендацій УЄФА та особливостей контингенту тренерів, які проходять навчання [11, 12].

Узагальнення літературних джерел та програмно-нормативних документів, які регламентують професійну освіту тренерів з футболу в Італії, дозволили встановити, що схема процесу навчання є однаковою для різних кваліфікаційних рівнів дипломів. Наявні три етапи: теоретичний, практичний і екзаменаційний. Проте, тривалість етапів та, відповідно, розподіл годин за розділами навчальної програми, різні.

Так, наприклад, для тренерів професійних команд, які навчаються за програмою «Про-диплом УЄФА» тривалість першого етапу навчання становить 3 місяці. Заняття проводяться 5 днів на тиждень, по 7-9 годин щоденно. Навчальний план розрахований на 789 годин, з яких на теоретичні заняття виділено близько 280 годин (основи техніки, технічна підготовка воротаря, психологія, положення про змагання, статут федерації, основні положення хартії, положення про дисципліну (національну і інтернаціональну), організаційна структура клубів, юриспруденція і профспілкова справа, англійська мова, загальна культура) та ін. Наступна частина програми передбачає практичні заняття (близько 240 годин), які проводяться у вигляді конференцій, дискусій, семінарів, «круглих столів», перегляду відеозаписів навчально-тренувального процесу і т.д. [9].

У програму курсів входить обов'язкове стажування в провідних футбольних клубах світу (бразильських,

Відповідність категорії диплому змісту тренерської діяльності

Категорія диплому	Спрямованість діяльності
UEFA Pro Diploma («Про-диплом УЄФА»)	диплом для тренерів професійних команд (збірних команд, команд вищої та першої ліги) з футболу
UEFA A Diploma («А-диплом УЄФА»)	диплом для тренерів, що здійснюють свою професійну діяльність з елітними юнацькими командами (дитячо-юнацькі, юніорські та молодіжні збірні до 21 року)
UEFA B Diploma («В-диплом УЄФА»)	диплом для тренерів дитячо-юнацького футболу (до 16 років)

аргентинських, німецьких і ін.), після якого кожен слухач зобов'язаний надати розширений звіт щодо тренувальної і організаційної роботи в клубі [9].

Число слухачів на освітніх курсах становить не більше 30 осіб, які проходять попередній відбір. Для тренерів, які мають стаж роботи в професійних клубах не менше семи років, надаються пільги.

Після трьох місяців загальнотеоретичного курсу слухачі складають іспит з вивченого теоретичного матеріалу. Тренери, які склали іспит продовжують навчання, а ті що не здали – відраховуються. Другим етапом навчання (триває 2,5 місяці) є поглиблене і спеціалізоване вивчення навчальних дисциплін. За результатами навчання експертна комісія розподіляє слухачів на дві групи (з урахуванням здібностей та задатків): одна – для роботи з професійними гравцями, а друга – для роботи з юнаками.

Тренерів аматорських команд (за програмою «А-диплому УЄФА») готують переважно з кращих гравців команд-аматорів на п'ятимісячних курсах. Після закінчення таких курсів кожен слухач проводить залікове тренувальне заняття.

Тренерів другої категорії (навчання за програмою «В-диплому УЄФА») готують на центральних курсах (тривалість 3 місяці), тільки під час літньої перерви в чемпіонаті країни. Національна федерація футболу відбирає 25-30 слухачів. Їх навчають основам теорії і методики футболу, фізіології, психології, медицини, знайомлять із статутом національної федерації футболу та ін. Після закінчення курсів випускник отримує право працювати другим тренером професійних, а іноді і першим тренером напівпрофесійних команд [9].

Останнім часом в Італії почали функціонувати спеціальні 9-місячні курси з підготовки менеджерів футбольних команд [9]. Вони викликали великий інтерес не тільки в Італії, але і в багатьох зарубіжних країнах, оскільки розраховані на тих, хто здатний приступити до роботи в спортивному клубі відразу після закінчення навчання. Тому серед численних кандидатів, при зарахуванні, перевагу мають ті, яких рекомендують футбольні клуби.

Важливою умовою успіху освіти тренерів з футболу Італії є наявність спеціально підготовлених кадрів,

які забезпечують процес навчання та підвищення кваліфікації. Серед них провідні фахівці футболу (вітчизняні та закордонні), досвідчені тренери, а також викладачі, консультанти та методисти центрів освіти. Всі вони, перш ніж отримати право викладання, повинні подати всі необхідні навчально-методичні матеріали (тематичні програми, авторські розробки, конспекти занять, та ін.) та пройти контрольний відбір [12].

За свідченням багатьох авторів-дослідників [1, 5, 9], у процесі навчання використовуються такі традиційні форми роботи, як семінари, лекції, практичні заняття, перегляди кінофільмів, дискусії, а також активні форми навчання – «круглі столи», ділові та ситуативні ігри, моделювання, показові заняття, відвідування навчально-тренувальних занять в провідних командах Італії і їх подальше обговорення, візити в інші клуби для обміну досвідом та ін.

Окрім того, система навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тренерів з футболу Італії передбачає широке виготовлення технічних засобів навчання (аудіо-, відео-, CD-, web-сайтів). Це, разом з випуском високоякісної методичної літератури (підручники, посібники, професійні журнали), дозволяє зробити процес навчання доступним.

Висновки.

Освіта тренерів футболу в Італії регламентується нормативними документами на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях, а також здійснюється під егідою Федерації футболу Італії.

Аналізуючи модель професійної освіти тренерів, слід звернути увагу на наступні аспекти: безперервність процесу навчання та встановлення прямої залежності між просуванням професійними та соціальними сходами і підвищенням кваліфікації; особливості організації освітнього процесу та широке і різноманітне застосування активних форм занять в навчальному процесі; наявність кваліфікованих, спеціально підготовлених кадрів, які забезпечують процес навчання.

Практична цінність дослідження вбачається у його спрямованості на збагачення засобів, форм і методів професійного впливу на формування практичного фахового досвіду тренера з футболу;

активізації уваги до системи навчання і професійного виховання у взаємодії з навчальними закладами, футбольними клубами та федераціями з футболу; вивчення пріоритетних чинників впливу на виховання тренера-професіонала і формування на їх основі ситуації опосереднення навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень. Особливості та аспекти здобуття освіти тренерами футболу в зарубіжних країнах потребують подальшого вивчення, з метою творчого та практичного використання іноземного досвіду в Україні.

Література

1. Базуріна В. М. Підвищення кваліфікації вчителів у Великій Британії як засіб їхнього професійного удосконалення / В. М. Базуріна // Постметодика «Ракурси педагогічних інновацій». – 2001. – № 4 – Режим доступу до журн.: <http://www.ipe.poltava.ua/pm/36/bazurina.htm>.
2. Вульфсон Б. Л. Последипломное образование в развитых странах / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1993 – № 3 – С. 86-92.
3. Гаргай В. Б. О повышении квалификации учителей на Западе / В. Б. Гаргай // Педагогика. – 1992. – № 5-6. – С.117-119.
4. Исаева Е. В. Система повышения квалификации учителей в Великобритании / Е. В. Исаева // Проблемы высшей школы за рубежом: сб. науч. трудов. – М., 1990. – С. 13-18.
5. Левицький В. Організація професійного навчання фахівців з оздоровчого фітнесу / В. Левицький // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 2. – С. 162-169.
6. Лисенко І. Післядипломна фізкультурна освіта: концепція і її розвиток у закордонних країнах / І. Лисенко // Молода спортивна наука України. – Л., 2000. Вип. 4. – С. 98-100.
7. Некоторые особенности организации подготовки тренеров за рубежом / С. И. Змеёв, Г. В. Дмитрин, Л. М. Нечаев [и др.] // Теория и практика ФК. – 1987. – № 10. – С. 54 – 56.
8. Підсумки діяльності Федерації футболу України (2000-2004 рр.) // Федерація футболу України – К., 2004.– С.113-119.
9. Профессиональный спорт: [учеб. для вузов] / С. И. Гуськов, В. Н. Платонов, М. М. Линец, Б. Н. Юшко. – К.: Олимпийская литература, 2000. – 392 с.
10. Стювор Д. Образование взрослых в США / Д. Стювор // Слово лектора. – 1989. – № 4. – С. 52-53.
11. UEFA Convention on the Mutual Recognition of Coaching Qualifications: Version 3/16 September 2005 / UEFA: Route de Geneva 46 Nyon 2 Switzerland. – 104 p.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.uefa.com/uefa/keytopics/kind=256/newsid=788214.html>.

Надійшла до редакції 24.09.2009р.
Нагорняк Оксана Зінов'ївна
oksanka.nagornyak@gmail.com